

TIDNINGEN SLÄKTDATA

Medlemsblad för Föreningen SLÄKTDATA

Nr 2 2001

Familjen Elde - 150 år gammalt foto.

Tillhör Jan Tengelin

Familjen Elde

Släktregistreringsprogram

En mindre lefnadsanteckning

De digitala mediernas sårbarhet

Krigsfångarna på Visingsö - slutet

Genealogiskt källmaterial i Estland

Brott och straff i Göteborg 1621 - 1900

Släktdatahus

Inom släktforskningen tjänar sedan länge ortsnamn, hus och gårdar som viktiga hjälpmedel för att fokusera särskilda sökområden och ringa in den personkrets som för tillfället har blivit föremål för en släktforskares undersökning. I ett vidare perspektiv utgör allehanda kunskap om gamla byggnader - fortfarande bestående eller nu svunna - värdefulla inslag i vår kulturhistoria. Väggar och tak som ännu finns i behåll visar genom sin utformning hur den mänskliga tillvaron var tänkt att gestalta sig men också det bildmaterial och annan dokumentation som kan ha bevarats från nu raserade huskroppar vittnar inte så sällan om människors sätt att leva och verka i byggnadens samtid och närhet.

På initiativ av länsantikvarien i Halland samlades tidigt i höstas innehavarna av länets byggnadsminnen - ett 30-tal - till möte på Borgen Hällerup för att dryfta gemensamma frågor, bl a möjligheten att framöver kunna förvalta det kulturarv som byggnadsminnesstämpeln i sig själv garanterar. I en idéskiss betonades vikten av att inventera såväl utvalda slott som kojor på deras ägarstruktur men, kanske främst, på de personer som från tid till annan har bebott stället i fråga eller verkat inom dess väggar. En timrad koja faller likaväl som ett bastant stenhus snart i historiens glömska om den inte kan knyta an till rent personliga insatser, intressen eller behov, det må gälla arkitektens, byggherrens, ägarens och/eller brukarens. Studiet av en byggnads tillkomsthistoria och dess faktiska användning lämnar ofta betydande bidrag också åt släktforskningen.

I mitten av 90-talet flyttade min nuvarande arbetsplats - hyresnämnden - till nya lokaler. Av nämndens chef, min gode vän och kollega Bo Rolfson, blev jag ombedd att i en inbjudningsskrift teckna en kort historik över det hus i vilket vi sedan dess har skipat rättvisa. Det kändes stimulerande att få efterkomma hans begäran och efter en del arkiv- och biblioteksstudier kunde "Hyreshusets historia" sammanfattas på följande vis.

Hyresnämnden har alltsedan sin tillkomst haft kansliet förlagt till Nordstaden i centrala Göteborg. När nämnden i augusti 1995 flyttade några hundra meter västerut var

platsen noga uttänkt. I det s k Hedlundska huset ryms nu nämndens hela kansliverksamhet fördelad på fyra plan. Huset ligger i hörnet av Postgatan och Tyggårdsgatan och är en del av kvarteret Lilla Berget. Här disponerar Göteborgs tingsrätt sedan några år en betydande area för administration, tvistemålshantering och annan rättsvård. Förhoppningsvis befinner sig nämnden endast bildligt i tingsrättens skugga; bokstavligt har läget gett en ny fasett åt den samlade rättskunskap som finns företrädd inom kvarterets murar.

Det Hedlundska huset uppfördes 1904 efter ritningar av arkitekten Hans Hedlund. Han var också hjärnan bakom andra kända byggnader i staden, bl a telegrafverket. Sannolikt har nämndens hörnhus blivit uppkallat efter honom men möjligen också efter andra framstående familjemedlemmar. Inom kvarteret hade nämligen Göteborgs Handels och Sjöfartstidning sitt säte alltifrån 1876 och här verkade till sin död dess båda legendariska chefredaktörer, S A Hedlund och senare Torgny Segerstedt. S A Hedlund var farbror till arkitekten. Under sin redaktörstid återkallade han Viktor Rydberg till tidningen och utövade som vän och beskyddare ett betydande inflytande på honom. Den hyreshistoriskt intresserade kan vidare notera att S A Hedlund såsom riksdagsman motionerade om bl a sunda och billiga arbetarbostäder (1888). Efter hans död togs redaktörskapet över av en annan brorson, Henrik, och hörnhuset kom under dennes tid att brukas för tidningens alltmer ökade behov. Henrik gjorde viss lycka också som skönlitterär författare och gav bl a ut verket "När murarna revos" (1922). Av titeln att döma skulle man kunna tro att författaren låtit sig inspireras av den liberala anda som under tidningens hela existens genomsyrade det redaktionella arbetet. Men verket är ett antikt drama och har inget att göra med vare sig samtida åsiktsriktningar eller de omfattande husbränder som hör till de mörka sidorna i stadens historia och som i så hög grad blivit utmärkande för Lilla Berget och intilliggande kvarter.

I det Hedlundska huset låg Handelstidningens officin. Här gick tryckpressarna varma och härifrån distribuerades resultatet av det nattliga arbetet. I bottenplanet fanns förutom kolkällare ett utrymme för makulatur och ett väntrum för gossar.

Tidningen SLÄKTDATA Nr 2 2001

sar. Det är nästan rörande att tänka sig hur de unga pojkarna har måst streta för sitt och familjens uppehälle. - Husets pampiga fasad med en rik varierad mönstermurning, rundade hörn och fönsterbågar andas idel välfärd och framtidstro. Ändå har lokalerna i många år stått tomma före nämndens inflyttning. Om mycket av det förgångna förblir okänt kan ingenting sägas om framtiden...

I en stil- och rofull stadsmiljö - med en bitvis nyanlagd kullerstensgata, med de vackra Kronhusbodarna närmast norrut och med Tyska kyrkan i söder - känns det skönt att få arbeta i pietetsfullt restaurerade men ändå högmoderna lokaler. Hyresvärden har visat stort tillmötesgående. I väggarna tycker man sig märka närvaron av de intellektuella resor som en gång skrev och nästan utgjorde Handelstidningen och förhållandet till den ende fysiskt existerande grannen - tingsrätten - är sedan gammalt gott; dess nuvarande chef var tidigare nämndens.

Så långt historiken. Vad som inte nämndes men som jag senare ofta har tänkt på var den transportsträcka som Postgatan - eller som den då hette - Sillegatan måste ha inneburit för de många svenskar som strax efter mitten av 1800-talet drog sina färde mot det stora landet i väster. Från den då nybyggda järnvägsstationen var det inte långt till de väntande båtarna vid kaj. Liksom Karlshamn var Göteborg en av de stora utskieppningsorterna för dessa emigranter. Vad tänkte de på när de tog sina sista steg på fosterjorden? Var det uppbrottet från nära och kära i hembygden, var det ett kommande och förhoppningsvis bättre liv bortom horisonten? Ingen har väl så inträngande och fängslande som Vilhelm Moberg kunnat skildra utvandringens orsaker och vedermödor. Man kan föreställa sig hur doften av tjära och tång måste ha mött de vandrande, alltmedan de under klappret av skor, måsarnas skrän och ångvisslornas hesa stämmor sökte sig ner till hamnarna. Och när uppbrottet så har fullbordats, när tystnaden åter lägrat sig och aftonsolen börjat purpra himlavalvet i väster, så växer i ens inre långsamt fram de vemodiga men kraftfulla tonerna ur Dvoraks nionde symfoni - det är en hälsning från den nya världen!

Hans Hjortsjö

SLÄKTDATA

Är en ideell förening för släkt- och datorintresserade. Föreningen bildades 1989.

Föreningen verkar för att sprida information om såväl släktforskning som dator teknik för densamma. Föreningen verkar också för att framställa dataregister över födda, vigda, döda till låg kostnad.

Föreningen upptar medlemmar från hela Sverige och övriga nordiska länder.

Styrelsemedlemmarna finns upptagna på denna sida.

Medlemsavgiften är 125 kr per år och inkluderar *Tidningen SLÄKTDATA*.

Prenumerationsavgiften för *Tidningen SLÄKTDATA* är 125 kr per år.

Medlemsavgiften/prenumerationsavgiften betalas till föreningens
postgiro 410 40 40 – 3

Föreningens adress är:
SLÄKTDATA
c/o Gösta Dryselius
Nedergårdsgatan 18
416 54 GÖTEBORG
gostad@algonet.se

Internet

Föreningens hemsida:

<http://www.slaktdata.org>

Tidningen SLÄKTDATA utkommer med fyra nummer per år. Bidrag i form av artiklar, notiser och tips är välkomna. Redaktionskommittén förbehåller sig rätten att redigera insänt material. Privata annonser och upplysningar tas in gratis i mån av plats.

Nästa manusstopp

1 augusti 2001

Nästa medlemsmöte hålles

lördagen den 13 oktober kl. 11.00

På IOGT-NTOs Nordengården,
Stockholmsgatan 16, Göteborg

ISSN 1102-7894

Styrelse för SLÄKTDATA 2000-2001

Ordförande Hans Hjortsjö
hans.hjortsjo@hgg.dom.se

Vice ordförande Björn Bergdahl
bjorn@ibbab.se

Sekreterare Håkan Hansson
hakan@scansigma.se

Kassör, red. led. Gösta Dryselius
gostad@algonet.se

Ledamot och Tidningsmakare Charlotte Börjesson
charlotte.borjesson@telia.com

Suppleant Kent Edvinsson

Suppleant Björn Jönsson

Redaktionsled. Lars Hellgren
lars.hellgren@mbox300.swipnet.se

Redaktionsled. Per Liljeström
per.lilje@swipnet.se

Åkraberg
430 22 Väröbacka
Telefon 0340 – 66 04 01
Tel. arb 031 – 701 12 60

Hällesås 6452
427 51 Billdal
Telefon 031 – 91 07 87
Fax 031 – 91 14 14

Uppegårdsvägen 1
426 69 Västra Frölunda
Telefon 031 – 29 75 71
Fax 031 – 29 75 71

Nedergårdsgatan 18
416 54 Göteborg
Telefon 031 – 84 34 08
Fax 031 – 84 34 08

Tenorgatan 8
421 38 Västra Frölunda
Telefon 031 – 47 80 93

Blacktjärnsgatan 5b
416 78 Göteborg
Telefon 031 - 21 15 59

Hästhovsgatan 12
416 54 Göteborg
Telefon 031 - 21 66 34

Sparvvägen 7
434 96 Kungsbacka
Telefon 0300 – 213 33
Fax 0300 – 213 33

Vänskapen 3 e
443 34 Lerum
Telefon 0302 – 131 91
Fax 0302 – 131 91

Ring innan Du faxar – faxen kan vara fränkopplad!

Innehåll

Släktdatahus	2
Krigsfångarna på Visingsö - slutet.....	3
De digitala mediernas sårbarhet	7
Familjen Elde	8
En mindre lefnadsanteckning.....	10
Släktregistreringsprogram.....	13
Skånelands flagga	13
Vårmetet	14
Brott och straff i Göteborg 1621 - 1900.....	15
Genealogiskt källmaterial i Estland	17
Nya register i Släktdatas arkiv	19
Kalendarium.....	20

Krigsfångarna på Visingsö

Av kyrkoherde Alarik Svensson

Del 4 - slutet

Ryssättlingar på Visingsö?

Har den stora interneringen på Visingsborg satt några spår efter sig i form av ättlingar bland Visingsös befolkning? Givetvis är så fallet. Under årens lopp arbetade ju åtskilliga ryssar hos bönderna och det är ej otroligt att flickorna hyste både medlidande och intresse för främlingarna. Men att härleda någon härstamning är omöjligt av flera skäl. Ministerialböckerna från pastorsämbetets arkiv för de åren har intet att säga i detta fall.

Förnämsta orsaken är den, att 1715 utfärdade kung Karl förbud för ingående av äktenskap mellan ryssar och svenskor. Detta förbud hade trätt i kraft när ryssarna kom till Visingsö, och följaktligen innehåller lysnings- och vigselböckerna inget om rysk-svenska äktenskap. För alla barn, som föddes utom äktenskapet, antecknades i böckerna endast barnets namn samt "oäkta" son eller dotter till den eller den namngivna kvinnan. Faderns namn antecknades sålunda aldrig. Beträffande Visingsö har inga lägersmål handlagts av häradsrätten, troligen beroende på att ingen anhängiggjorde dylika i den trista vetenskapen att något underhåll aldrig kunde påräknas. Landsarkivet har således intet att upplysa i detta fall, möjligen skulle någon mycket gammal bevarad familjebibel kunna ge upplysning om sin ägares kanske ryska härstamning.

Straffångar / krigsfångar

De fångar, som togs under Karl XII:s krig betraktades som krigsfångar. Man må lägga märke till detta, ty straffångar fick leva under helt andra villkor. Rättskipningen var summarisk. För grova personlighetsbrott samt dito stölder utdömdes döden genom hängning. För landsförrädare och förskingrare av statens medel blev det straffarbete. D.v.s. verkligt arbete i statens tjänst vid fästningsbyggen, kanalgrävningar och framförallt i Falu

koppargruva eller ankarsmedjorna i Stockholm och Karlskrona. En järnring nitades om fångens ankel. Vid denna hängde en fem fot lång kedja vars andra ände slutade med en kanonkula. Vid uppställningar bar fången kulan i handen. Smärre förbrytare kom undan med offentligt spöstraff. Någon för brott dömd fick aldrig bära vapen och var ovärdig att antagas till soldat.

Det lärer till Sveriges heder att krigsfångar aldrig på något sätt jämställts med brottslingar. Beklagat man de ryska fångarnas tillvaro så kan denna dock ej ens jämföras med de i Ryssland fångna svenskarernas exploaterande. Då kung Karl med ett par drabanter fördrivit en flock ryssar från en rysk lantgård, berättar Heidenstam: *"De stego ner för en brant trappa till en källare. Där var en brunn, och vid kranbommen till det sjungande vindspelet, som upphämtade vattnet, körde en dov kosack med piska och tömmar en mänsklig skepnad i svensk officersuniform"*.

Krigsfångarna behandlades rätt väl

Karl XII prutade aldrig av på sitt begrepp att vi tillhörde *"cultiores gentes"*. Inga dödsfall inträffade bland krigsfångarna på grund av arbete eller hård behandling. Om man jämför siffrorna av överlevande svenska fångar i Ryssland så var denna endast 25 procent, medan överlevande ryssar i Sverige var 90 procent, det förra räknat åren 1709-1721 och det senare åren 1701-1721.

Det procentuellt sett största antalet dödsfall bland krigsfångarna inträffade på Visingsborg. Dels förklarligt av att de tidigt tagna fångarna nu nått relativt hög ålder men, tyvärr, också orsakat av bristande omvårdnad och otillräcklig tillförsel av livsmedel eller otjänliga sådana. Ett drygt ansvar vilar i detta senare fall på landshövding Pattkull och motiverar väl hans

avsättningsdom.

Och järnkorgarna med björkved kunde ej ge tillräcklig värme i de stora logementen, som i många fall saknade eldstad och endast försetts med provisoriska rökgångar.

Kyrkoböckerna ger inga upplysningar

Som förut nämnts har församlingens kyrkoböcker intet att upplysa om. Fångarna sorterades under krigsministeriet.

Tätt efter varandra kom dödsfallen på Visingsborg, isynnerhet sommaren 1717 då många förut klena personer ytterligare försvagades av den knappa och otjänliga kosten. Ej heller fanns tillräcklig tillgång till de tre doktorer som ryssar enligt dansken Jens Juels dagbok anlidade, nämligen: *"Badstuga, brännvin och lök"*.

Kanske på grund av att fångarna tillhörde den grekisk-katolska kyrkan, men troligare dock på grund av utrymmesskäl, fördes de döda ej till vila å församlingens kyrkogård. Sockenstämman ville säkerligen ej upptaga det trånga utrymmet å kyrkogården med massgravar.

Till kyrkogården

Nu lämnar vi Visingsborg, lämnar det för att aldrig mer återse den ståtliga Brahe-borgen. Och följer en liten procession som långsamt skrider ut genom portvalvet. Vi följer den förbi Ryssladorna, förbi Abrahamstorp och upp mot öns mitt. Till en glänta som huggits upp i skogen.

Det är ett liktåg vi följt. Kamrater har burit sin medfänge på hans sista färd. En fredlig bonde eller hantverkare från fjärran land, som helst velat leva sitt liv i lugn och ro med sin familj i en bygd långt bort i öster, har av den obarmhärtiga politiken gjorts till Sveriges fiende och blivit dess fånge. Från livegenskap och trældom har han kommit, fångenskapen blev hans lott och sist kom döden i främmande land. De ryska psalmerna tonar mot höjden

från gruppen kring hans enkla kista. En grav är uppkastad och en rysk officer läser utantill eller ur någon sliten andaktsbok den långa latinska begravningsritualen. Och åter stiger den vemodiga ryska sången mot höjden, kanske den ryska folkvisan om:

”En stad ovan molnen bortom hindrande jordiska fängsel...”

Så återvänder bärarna till sin enformiga tillvaro, allt svagare blir deras hopp om befrielse genom en efterlängtdad fred men allt starkare deras visshet om dödens närhet.

Rysskyrkogården i vår tid

Åt den historiskt intresserade eller åt hembygdsvännen kan den lilla kyrkogården, sextio meter i längd och fyrtio meter i bredd, skänka en stund av andakt och eftertanke. Omramad av ekar, bokar och täta snår och avgränsad genom en låg jordvall är den en historisk och minnesfylld plats.

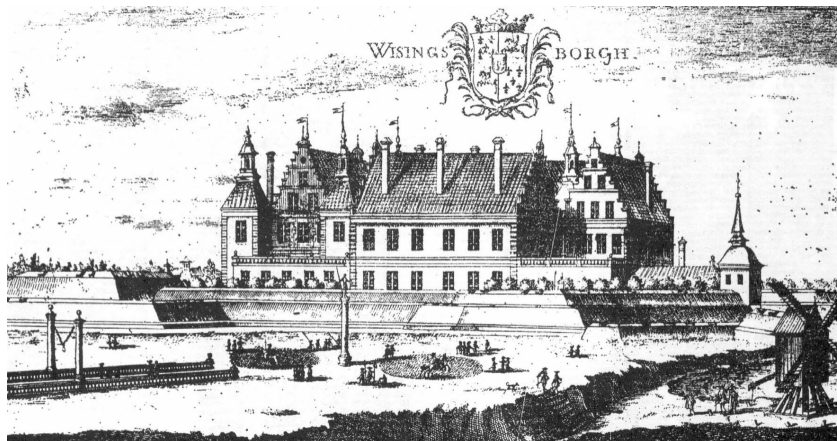
Rysskyrkogården, såsom den heter, är ej en plats för stojande turister eller upprymda skolklasser att beskåda och invadera, den är platsen för stillhet och begrundan. Stegen blir gärna långsamma när man går fram över den välvårdade gräsplanen.

Det finns inga kullar på Rysskyrkogården. De har för sekler sedan utplånats. Men man kan urskilja åtminstone en upphöjd linje. Den går i norr och söder, således jordades de bortgångna såsom än i dag med fötterna åt öster och huvudet i väster. Namnlösa slumrar fångarna här.

Huru många? frågar någon.

Med största sannolikhet var fångantalet i slutet av 1716 ca 2.000. Av detta antal lyckades 200 rymma hem eller fann döden på annan plats, ett fåtal, däribland generalerna Trubetskoy och Golovyn utväxlades, och den förnämste fångens, Chilcov, stoft fördes från Visingsö. Eftersom fångantalet i december 1718 var precis 1.623, så skulle antalet döda fångar varit ungefär 170.

Denna beräkning stämmer alldeles med de antaganden som gjorts om antalet gravar på området. Ty med normalt utrymme för varje grav har platsen utrymme för ca

Visingsborg på Erik Dahlbergs tid

Ur Suecia Antiqua

200 grifter. Troligen bestämdes planens storlek ej från början utan någon sida lämnades öppen och mot denna öppna sida anlades ett antal gravlinjer. Först när fångarna för alltid lämnat Visingsö tillslöt den öppna sidan med jordvall såsom på de tre andra.

Det är länge sedan någon spade rasslade i Rysskyrkogårdens mull. Det är länge sedan ensamma vandrare påskyndade stegen förbi platsen av rädsla för gengångare. När 1800-talet gick in vigdes också de sista öbor, som mindes fångarna på Visingsborg, ur tiden till den sista vilan.

En dyster epok i Visingsös historia var förbi, när den sista jordvallen kring Rysskyrkogården skotades upp.

Vigd mark?

Ingen vet om den lilla kyrkogården är invigd mark. Den har dock hållits i helgd genom århundradena. Vegetationen har endast tidvis fått göra intrång, snart har åter platsen satts i värdigt skick. Senast 1960 röjdes den omsorgsfullt genom Visingsö Hembygdsförenings försorg av kastellanen på Visingsborgs slott, Fritz Johansson, en vän av hembygden och dess minnen.

Sedan tillstånd erhållits av myndigheterna ämnar Hembygdsföreningen resa ett enkelt kors med inskription över krigsfångarnas vilorum. Icke enbart ryssar vilar där utan också några danskar och kanske holländare.

Danskarna är ett släktforskande folk. Kanhända kommer någon gång en dansk familj och efterfrågar sin stamfaders grav på Visingsö. Och då kan Visingsöborna visa på en liten välvårdad kyrkogård.

Hembygdsföreningen har också uppsatt vägvisare till Rysskyrkogården ifall någon historiskt intresserad främling önskar gå de få stegen från stora vägen för att med egna ögon se ett minne från den stora ofredens dagar i vår fredliga bygd. Greve Per Brahe har rest minnesstenar på öns märkligaste platser. Även vår generation känner Visingsös historia och kan hugfästa minnet av vad som varit i förgångens tid.

Förlöade eller desperata

Det har förut nämnts, att hösten 1718 minskades den militära bevakningsstyrkan på Visingsborg till endast tjugofem soldater, och öbor kommenderades att biträda vid upprätthållande av vakt och ordning på slottet. Givetvis blev disciplinen över fångarna lidande på detta. De unga drängarna eller bönderna i sina vardagskläder och beväpnade endast med stickvapen, faskinknivar, ingav ej den respekt som de bistra karolinerna med sin blotta åsyn förmådde injaga och vidmakt-hålla.

Genom konungens eget ingripande hade emellertid kosthållet blivit rikligt och fångarnas tillvaro någorlunda dräglig. Klagomål över brist eller umbäranden är sällsynta under år 1718. Men medan många interner genom decenniers fångenskap blivit förlöade och likgiltiga, hade andra blivit desperata och uppstudsiga. Åsynen av kommendanten, överstelöjtnant Wohlfrath, när han gjorde sina dagliga inspektioner i logement och på vallarna, dämpade dock lusten för flyktförsök och myteri. Och fångarna hade i friskt minne spöstraffet för några år sedan som tre rymlingar fått undergå. Och fastän dåligt beväpnade så var vak-

terna kraftiga män.

Visingsborg - en krutdurk

Men den tändande gnistan, som satte oroliga sinnen i brand skulle snart komma! Och den tände också på Visingsborgs slott!

Skottet vid Fredrikshall den 30 november 1718 förändrade allt. Skottet som släckte Karl XII:s liv. Och därmed var den enda människa på jorden som av historien visste och för framtiden kunnat bevisa att fred aldrig kan skapas i Europa så länge Ryssland har det minsta att säga till om, för alltid borta. För denna sin vetskap dog han:

*"Han kunde icke vika,
blott falla kunde han"*

Ryssarna fick nytt mod!

Upplopp på Visingsborg

Det är troligt, att underrättelsen om konungens död kommit till Visingsborg i december och då utlöst fångarnas alla hämningar.

I december 1718 brann Brahesläktens stolta borg ner till grunden.

Det är ej klarlagt om det var mordbrand eller vådeld som före jul förhärjade slottet. Av den aldrig avslutade och på grund av omständigheterna i rikets styrelse bristfälligt bedrivna utredningen kan brandorsaken ej fastställas. Endast slutsatser grundade på sannolikhets-skäl kan dragas om Visingsborgs slutliga öde.

Vilket datum i december 1718 Visingsborgs slott genom brand förvandlades till en ruin kan ej avgöras. Traditionen förlägger branden till julaften, kanske för att ge mer tyngd och fasa åt tilldragelsen såsom inträffad i julens heliga tid. Bevisligen ägde dock branden rum åtminstone några dagar tidigare, ty det enda dokument som påträffats med data i saken är landshövding Leijonhielms brev till drottning Ulrika Eleonora av den 26 december. I detta brev anger han, att kommandant Wohlfrath den 23 december till honom inrapporterat slottets för-störing genom eld.

Teorien om mordbrand har all sannolikhet för sig. Om genom våda eld skulle uppstått i någon av de fyra väldiga byggnaderna skulle denna med den rikliga vattentillgång Vättern erbjöd och med god tillgång på släckningsmanskap snart varit kvävd.

Att slottet totalt lades i aska tyder på, att eld samtidigt utbrutit i

vardera av dess fyra huvudbyggnader. Murverket byggnaderna emellan var ju den bästa tänkbara brandmur genom vilken elden aldrig skulle kunnat sprida sig från den ena till den andra, och taken var av tegel eller kopparplåt.

Visst och sant är nog, att fångarna, vilka av glädje över att se sitt fängelse gå upp i lågor, var föga verksamma vid släckningsförsöken.

Skröner och fantasier

Olyckan var stor nog utan att, såsom traditionen gör, utsmycka den med falska detaljer. Berättelser om fångar som brändes i sina keldor eller förkolnade i låsta källare är alltigenom fantasier. Ingen enda fånge omkom vid branden, om någon skadades är däremot okänt. Fångarna var aldrig någonsin inlåsta utan stod under uppsikt av vakter då de vistades i sina logement eller på vallarna. Det var själva vallområdet de ej fick lämna, men därinom rörde de sig fritt.

Och att vid eldfara glida ner för de endast tre meter höga vallarna mötte inga svårigheter. Troligast är, att fångarna begagnade sig av detta sätt att sätta sig i säkerhet istället för att bidra till att släcka eldsvådan.

Fångantalet var före branden 1.623 personer, och sammanräknar man antalet fångar i de kontingenter som därefter sändes till fastlandets olika interneringsplatser i Sverige blir antalet precis detsamma.

Flyktförsök förekom således ej under brandkatastrofen. Lätt förklarligt, ty nu yppade sig ju tillfälle för varenda en att tryggt få resa från ön.

Brohmans undersökning

Detaljerna i eller resultatet av den undersökning landshövdingen ålade assessor Brohman att verkställa är okända. Troligen utfördes undersökningen bristfälligt eller icke alls.

Visingsborg ruin

Alltmedan ryska flottor plundra- de och brände städer, slott och byar på vårt lands östkust gick alltså Visingsborgs stolta slott, mitt i hjärtat av Sverige, upp i lågor. Om dess senare öden berättar Vilhelm Nisser i sin bok: *Visingsborgs grevskap*, att landshövding Leijonhielm av regeringen fick order att täcka de

utbrunna byggnaderna med brädtak samt röja upp inom vallarna. En privatperson, som anhöllit att få återuppbygga slottet i dess ursprungliga skick, fick av regeringen avslag på sin begäran. I början av 1800-talet överlämnade staten ruinen till en lantbrukare på Visingsö för att han mot ersättning skulle riva ner den. Han utförde arbetet så pass grundligt, att endast murverket i södra flygelbyggnaden lämnades kvar. Sten, tegel och obränt ekvirke och mycket järn i konstsmide blev till byggnadsmaterial på Visingsö

"Hemlösa fångar"

De nu "hemlösa" fångarna inkvarterades hos öborna eller i läger med brädsckjul. Detta var ett provisorium och snart kom order från regeringen att samtliga fångar skulle föras från Visingsö till Jönköping, Gränna, Eksjö och Växjö. På grund av svårigheterna att ordna förläggningar erhöll vem av fångarna som så ville rättighet att taga tjänst hos enskilda personer eller företag mot kläder och föda. De som ej ville antaga enskild tjänst åtnjöt fortfarande underhåll av staten.

Fångarna fick sålunda nu en relativt stor rörelsefrihet. Många knöt förbindelser med svenska kvinnor. Beträffande Visingsö är, som förut nämnts, intet att finna i församlingens ministerialböcker beträffande äktenskap eller barn med rysk fader. Ty kung Karls förbud mot äktenskap gällde hela tiden fångarna vistades på ön.

Men att förbudet så småningom trätt ur kraft berättar en välvillig läsare för författaren genom att ge ett utdrag ur Lekeryds församlings födelsebok för år 1720:

"År 1720 den 21 februari christnades ett oägta barn från Bubbarps torp, hvars fader hafwer varit en av the Ryska Krigsfångar och modern soldatenka på hemma-torp. Dessa äro sedermera med hwarandra komna i ägtenskap".

Kommentar:

Jag har bland mina anor på Visingsö ej funnit någon uppgift om släktskap till någon rysk krigsfånge. När man läst Alarik Svenssons artikel om de ryska krigsfångarna förstår man varför alla dylika uppgifter saknas - även om de skulle funnits.

De digitala mediernas sårbarhet

Baserat på artikeln *Vi blir raderade ur historien*, hämtad ur tidskriften *Illustrerad Vetenskap*, nr 8 1999.

Av Charlotte Börjesson

Från stentavla till CD

Under historiens gång har människor producerat allt större mängder information. Samtidigt har vi lagrat den på allt mindre hållbara material. De äldsta skrivtecken kan läsas ännu - den senaste, digitala informationen håller redan på att försvinna.

1800 före Kr - Stentavlor

Den tidigaste skrivkonsten uppstod i Mesopotamien i det nuvarande Irak. Kilskriften präntades i sten o lera och mycket är fullt läsbart än idag.

1000 före Kr - Papyrusrullar

Egyptierna skrev med bläck på rullar gjorda av den torkade och pressade mörken från halvgräset papyrus. Dessa hieroglyfer som skrevs ned förebrår fortfarande en faraos regering.

1350 - Syrafritt papper

Texter på syrafritt papper håller mycket hög kvalitet. Många böcker från de senaste 150 åren är däremot nästan oläsliga idag. Från ungefär 1850-talet gick man över till att använda syrahaltigt papper och det visade sig snabbt bli ett problem för hållbarheten. Syran bryter nämligen ned papperet. Idag kämpar bibliotek och arkiv för att rädda många av dessa böcker.

1860 - Svartvita bilder

Svartvita fotografier kan hålla i mer än 100 år om de framkallas och förvaras rätt. Bilder från fotografiets barndom är i dag ovärderliga historiska dokument. *Läs gärna om Familjen Elde på sidan 8.*

1930 - Grammofonskivor

Spåren på shellakplattan som musiken spelades in på kan fortfarande fångas upp av en pickup trots rasp. Dagens CD kommer inte att bli raspiga när de blir gamla. De kommer helt enkelt inte att gå att spela.

1970 - Färgfoton och TV

De senaste 50 årens historia har registrerats i otrolig omfattning. Färgerna på fotografier, filmer, och TV-bilder har dock obönhörligen brutits ned på några decennier. 1950- till 1970-talets händelser håller redan på att blekna.

1990 - Digitala medier

Dagens digitala medier är känsliga även för små fel, som uppstår i takt med att materialet bryts ned. Även om en CD är intakt om 100 år, är den oanvändbar utan den teknik som krävs för att kunna avläsa den.

Begränsad livslängd

Tvårtemot vad många tror har CD-skivor en begränsad livslängd. Efter bara fem år börjar de förlora information. Ljudet på en musik-CD har i många fall efter 10 år blivit så dåligt att det skorrar i lyssnarens öron. De CD-skivor som många själva bränner idag kommer troligen att en livslängd på tre till fem år innan förlusten av information börjar bli märkbar.

Den begränsade livslängden gäller alla digitala lagringsmedier. Datacentralernas magnetband och hårddiskar i servrar och persondatorer bryts sakta ned. Dels korroderar metallerna och dels sker små förändringar i de magnetiska och optiska funktioner som innehåller information. Nedbrytningen påskyndas av fukt och värme.

Dagens digitalisering

Digitaliseringen har många fördelar och dagens samhälle är i full gång med digitalisering av information. Mängden av information som produceras digitalt ökar dessutom lvinartat. Med allt större datorer är det inget problem att lagra ofantliga mängder data. Därför överför man t ex. film till digital form. Fotografier tas med digitala kameror, tings- och kyrkoböcker kommer framöver att bara föras elektroniskt.

Digital information ställer också krav på den utrustning som skall avläsa den. Dagens teknik är inte alltid morgondagens. Vi blir med andra ord helt beroende av att ha både rätt maskiner och rätt mjukvara till vårt förfogande.

Traditionellt har historiker och bibliotekarier satt en ära i att bevara alla kulturella alster. En del bibliotekarier på forskningsbibliotek erkänner att man inte hinner med att samla in och lagra all den information som de anser ska förvaras för framtiden.

Mikrofilm kan rädda vår historia.

Sårbarheten hos de digitala medierna betyder att myndigheterna i vissa fall fortfarande kräver att informationen förvaras på papper som en extra säkerhet.

Vissa historiker anser att vi redan förfogar över ett utmärkt men förbisett lagringsmedium, nämligen mikrofilm och mycket tyder på att den är på väg tillbaka. För det första eftersom filmerna är oerhört hållbara. En artificiell åldringsprocess visar att mikrofilm har en livslängd på upp till 500 år - kanske 1000 år. För det andra är tillgängligheten hög. Materialet kan i princip läsas helt utan utrustning. För det tredje kan man kombinera mikrofilm och digital teknik. Man har t ex utvecklat kameror som scannar och fotograferar text i ett enda moment. På så sätt lagras informationen i två versioner. En i form av data som dagens användare kan läsa och en annan som en film, för framtidens människor att ta del av och söka i.

Kommentar:

Det är viktigt för oss släktforskare att hålla oss informerade om den tekniska utvecklingen så vårt material blir bevarat och tillgängligt i framtiden. Förhoppningsvis kommer även andra som vill bevara sin information för framtiden att göra det också.

∴

Familjen Elde

**Bland mina släktbilder har jag ett litet dokument
från fotograferingskonstens barndom föreställande familjen Elde.**

Av Jan Tengelin

Familjen

Familjemedlemmarna är Per Pettersson Elde 1802 - 1874, hans hustru Betty Nobel 1803 - 1875 och deras barn Per Jakob Isidor 1838 - 1906, Christina Charlotte Vilhelmina 1841 - 1926, Carolina Aurelia 1843 - 1921 och Nilla Lydia Hildgard 1845 - 1919 (min farmors mor).

Per Pettersson av Sverige

Per P:son Elde var född i Skåne och studerade många år i Lund, där han inskrevs vid universitetet redan vid 8 års ålder - inte ovanligt på den tiden. Under åren 1811 - 1831 studerade han med en del kortare avbrott i Lund. Från början var nog den teoretiska utbildningen avsedd för en framtid inom tjänstemannabanan, men hans begåvning och intresse var mer inriktade åt det praktiska hållet. I släkten går en historia om varför han tog sig familjenamnet Elde. Han besökte under Lunda-tiden vid ett tillfälle Köpenhamn och tog sig en promenad på en av stans vallar. Där mötte han en liten oansenlig man, som uppmanade Per att gå ur vägen. Per rörde sig inte utan menade, att det lika gärna kunde vara den andres

sak att flytta sig. Den främmande mannen begärde då att få veta Pers namn. Men istället för svar gav denne den främmande samma fråga. "Vet De da icke", sade den lille mannen "att jeg er Fredrik VI af Danmark?" Till svar fick han då: "Och jag är Per Pettersson av Sverige". För detta fördes svensken till polisförhör och beordrades att inom ett dygn lämna Köpenhamn. Släkt-

krönikan förtäljer, att historien väckte så stor munterhet i Lund, att han slutligen tröttnade på att tituleras Per Pettersson av Sverige och tog sig namnet Elde.

Många järn i elden

Familjen bodde i Stockholm, där Per Pettersson Elde var tekniker och affärsman och hade många järn i elden. Själv titulerade han sig fabriksidkare. Elde lämnade bland annat in en ansökan till Kommerskollegium, som i en skrivelse från 18 april 1837 resolverade att "Kongl. Collegium ansett något lagligt hinder för bifall till denna ansökning icke möte; så har Kongl. Collegium, genom detta öppna Bref, velat förklara sökanden berättigad, att i Stockholm inrätta och drifva fabrik för beredning af

chemiska tillverkningar samt vattentäta och elastiska tyger".

Explosion

Han sysslade också med tillverkning av tändstickor och experimenterade med förbättringar av dem, enligt en av Kommerskollegium 29 nov 1844 utfärdad skrivelse. Detta ledde en gång till en explosion, som brände av honom håret, så att han därefter bar peruk. Han öppnade en mekanisk verkstad, startade ett boktryckeri, och drev även verksamhet med passagerartrafik med så kallade vefslupar "å närmast staden belägna vatten". 1850 hade han sex slupar igång, varav fyra mellan Slottsbacken och Allmänna Gränd på Djurgården. Sluparna drevs med skovelhjul och vevades av kullor kända för sin munvighet.

En säker inkomstkälla hade han även från egen tillverkning av sodavatten och betalade flera år skatt för tillverkning av 250.000 flaskor årligen. I Eldes fabrikslokaler på Riddargatan arbetade en tid mekanikus Immanuel Nobel, far till Alfred, Nobelprisets instiftare. Sannolikt träffade Elde sin blivande hustru Betty Nobel genom hennes bror Immanuel.

Giftermål

Per P:son Elde och Betty Nobel gifte sig 1836. Betty var en begåvad och framsynt kvinna. Bland annat engagerade hon sig livligt i samhällsfrågor, som rörde utsatta grupper inom dåtidens samhälle. Så grundade hon själv 1854 en inrättning kallad "Bethesta" för att ta hand om "fallna och ur fångelser frigivna kvinnor". Den underhölls ensamt av henne och en av hennes mågar. Hon och maken Per var även medlemmar i "Sällskapet för beredande af en diakonissanstalt". Sällskapet inköpte i början av 1860-talet egendomen Stora Ersta, där dagens diakonianstalt ännu driver sin verksamhet. På äldre dar engagerade hon sig i omvårdnad av fattiga barn i barnhem och barnkrubba.

Silkesmaskodling

I Stockholm hade 1830 bildats ett "Sällskap för inhemsk silkesodling" under beskydd av dåvarande kronprinsessan Josefina gift med sedermera Oskar I. Silkesmaskodlingen intresserade Betty mycket, och genom detta intresse träffade hon kronprinsessan, senare drottning Josefina. Drottningen ägnade stor del av sin tid åt välgörenhet bland samhällets olycksbarn, och Betty korresponderade med drottningen i sådana frågor.

150 år gammalt foto

Med ledning av barnens födelseår och deras utseende på fotot, så bör det vara taget på tidigt 1850-tal, och nu vara vid pass 150 år gammalt! Kortet är ju ett härligt tidsdokument, som bland annat visar vilka problem fotografen hade att brottas med. Trots att denna ateljébild är den slutprodukt som familjen fick i sin hand, så är den ju med våra ögon sedd fylld med fotografiska tillkortakommanden! De långa exponeringstiderna gjorde att på ett gruppfoto nästan alltid någon person avbildades suddigt. På bilden, ser vi att mamma Betty blundar, och dottern på hennes högra sida är alldeles suddig i ansiktet, och foto-

grafen tycks ha sökt retuschera ansiktet kraftigt, men inte lyckats bättre. Även sonens ansikte är suddigt och mörkare än de övrigas. Antagligen har de två barnen trots uppmaning inte kunnat hålla sig stilla, utan ofrivilligt ryggat för fotografens magnesiumblix. Jag har en högst privat fundering kring fotot: är det möjligen så att familjen är avbildad i spegelbild? Anledning till denna fråga är att man tydligt kan se att både faderns väst och sonens skjorta har "damknäppning", om det nu fanns avgörande skillnad mellan könen i sätten att knäppa sina plagg på den tiden. Vidare tycker jag mig ana att Bettys ringguld kanske sitter på hennes högra ringfinger, vilket på intet sätt utesluter, att hon även bar ringar på sin andra hand. Bilden är klistrad på kartong och har tyvärr inga uppgifter om namn på vare sig fotograf eller fotoateljé. Hur som helst är det en ovärderlig länk i den kedja som på sitt sätt berättar om släkten. Just vid mitten av 1800-talet börjar den fotografiska bilden dyka upp, först betraktad som något mycket mystiskt och exotiskt, för att idag vara ett självklart medium för att dokumentera händelser, stora som små i familjen.

;

Epson lovar 100 års hållbarhet på utskrifter

Stylus Photo 2000p heter Epsons skrivare som klarar av att bevara utskrifter i 100 år. Det finns förutsättningar för att bilder och dess färger ska bevaras så länge. Några krav är bl. a att utskrifterna ska förvaras i inomhusmiljö, monterat bakom glas och utskrivet på deras papper Archival Matte Paper. Skrivaren är anpassad för A3-format. Pris inkl. moms c:a 9.500,-

Är du intresserad kan du gå in på deras hemsida www.epson.se och få mer information.

CBn

Egenskaperna på fotografiet Familjen Elde.

Jan Tengelin sände fotografiet till mig i original. Storleken på fotot är 18,5 cm högt och 23,5 cm brett och är i brunaktig till färgen. Fotot på sidan 8 har jag scannat in i filformatet TIF, gråskala och med 300 dpi. Storleken på filen är 5850 kb.

På första sidan är fotot också scannat i filformatet TIF, gråskala men med 600 dpi. I Adobe Photoshop har jag sedan tagit bort ytterkanterna samt minskat storleken på bilden till 9,2 cm hög och 11,5 cm bred. Storleken på filen är 5800 kb. Innan jag tog bort kanterna och minskade storleken på den bilden, var filstorleken 23400 kb.

I kommande nummer av Släktdata ska vi förklara och ge tips på bildhantering. Då återkommer vi till mycket av det som nämns här

Välkommen till Riksstämman och Släktforskdagar i Borås 24-26 augusti 2001

Tema:

Från gårdfarihandel till postorder

Läs om dagarna på deras hemsida;

<http://boras2001.shows.it/>

En mindre lefnadsanteckning

Avskrift av hemmansägaren och auktionsförrättaren Sven Olofssons levnadsbeskrivning. Då Sven Olofsson dog den 20/9 1904 framgår av hans anteckningar, att han nedskrivit dem endast ett par månader före sin bortgång. Levnadsbeskrivningen återges i oförändrat skick så som den presenterades i 1970 års hembygdsbok för Kållands-Råda Hembygdsförening. Dock har vi tillåtit oss att sätta in mellanrubriker för läsbarhetens skull.

Artikeln har vi fått från Erik Levander, f.d. ordförande i Föreningen Släktdata.

Red.

Förteckning öfver mitt liv

Efter Som jag undertecknad Nu vid 67 1/2 års ålder, Setter i min ensamhet i min Lella kammare i Källängen Roo, Och eftertänkt huru min gångna Lefnadsdagar Genom härrans Nåd och barmhärtighet blifvit intil närvarande Stund beledsagade

Well Jag göra en förteckning

Öfver mitt Snart tilländagångna lif, Och huru det vektigaste efter härrans nåd och vilja intimmat, Som följer,

Nio syskon

Jag Sven Olofsson föddes hit till värden, å Torpet Hästhagen under Sätterit Kjelstorp i Örslösa, den 11 februari 1837, min fader Olof Andersson, var efven född der å, Samme Ställe, min moder var född i fogelberg Söne, och Jag blef för dem glädjen af älsta sonen, hvarefter de blefvo begåfvade med 7 döttrar i rad, Och Sedermera en Son, då jag var i artonde året, Och

Såsom torpare hadde de det på besta Sätt, efter då tidens förhållanden, men med många mödor och besvär, Som Jag har i minne, i mina första barndomsår var min fader Skomakare, Och detta är ej Lätt för mig att glömma ty om vinterkvällarne Skulle Jag holla Lysstickor, honom till pass Hvilket ej var någon lätt, ty vid den ålder, kommer både Slarf och Sömn, i bland Snopade Jag inte Stickan i behagelin tid, Och i bland velle det bränna fingrarne på mig Och Jag Släpte Stickan, Men Så kom nya Skomakare Som hadde andra metoder. Och min fader lesnade derpå,

Far var skrivkunnig

Och engnade han Sig med fiske Och Jordbruk Så länge han lefde. Och äfven höll han någon gång en Och annan mindre auktion På gossset ty han var lite Skriftekunnig och på den tiden fans ej många i den gemene klassen Som kunde Skrifva, min moder hadde gott förstånd att

Sjöta om hushåll, Och framför allt oss barnen, Jämte dräng, och barnflicka, Samt äfven en gammal farfader, Som äfven Lefde till jag var öfver 18 år, Så hon hadde Som Ordspåket Sager händerna fulla, men med flit och idoghet gick det dem väl under derras Sammanlefnad,

Sångbegåvad mor

Och framför allt, var min moder begåfvad väl i Läsning Och Sång, Då Jag mins i mina första år, hur vackert hon Sjöng Salmen, Som Serskildt min gamla farfader berömde henne för, Och Sedermera blev det hennes Störte önskan Och bön till gud, huru hon Skulle Lära mig Som var älst, Och mina Syskon att läsa, både rätt och väl,

Om hon satt vid Sitt arbete eller Syslade med de mindre barnen, hörde hon nog ändå om Jag läste rätt, och fick många Skärpor, emedan jag var kry och ostyrig, och på den tiden fans inga Skolor, men nästa Styga intill, fans en gammal gumma Nära 70 år Som hadde Skolbarn hos Sig om Somrarne, i bland ända till 10 å 12 om dagen,

Mor visste bättre

men Jag fick ej gå i den, emedan min moder tyckte Sig vara Slugare än gumman i både läsning och hvad annat Som förekom. Jag förstod inte bättre då än Jag velle vara hos gummans barn, Och Sedermera kunde hända att min moder fick höra gummans barn läsa, Och Jag

var Öfverläxen dem, hvilket nog gladde henne mycke,

Under tiden då Jag var mellan 12 å 13 år, blef det Skola och Skollärare i Örslösa, då alla barnen inom Örslösa Och Söne, Som var i Skolålder Skulle dit, och min fader följde mig dit första gången, Och fick Jag då beröm för min läsning, Och blev tillsagd gå dit och Läsa upp Så Kallande Läxsor, varpa Jag var der några gånger, i Samma ändamål, men då vi Skulle gå hem från Skolan, fick vi ofta påpack af dem Som gick der varje dag, Så min håg dit blif ej Stor,

Jag mins nog att min fader tyckte att jag bort gå der, för Skrifning å räkning Skull, och dem Som kunde någolunda Läsa var ej tvungen att gå i Skolan, men göromålen började vid Samma tid för mig hemma att blifva många,

Många munnar att mätta

Så fort jag dugde något till, Så tycktes mina föräldrar ej kunna undvara mig, emedan då fans många ätare hemma och få arbetare, och tycktes min fader hafva bekym-

mer nog, hur det Stora hushollet Skulle alla få bröd nog, Men våra vägar och tankar, äro icke härrans,

Rödsoten härjar

År 1855 i Oktober kom Rödsoten att Slå rot i vårt hem, och Jag blev den förste Som blef angripen, Men blef snart inom få dagar återfrisk, ty Jag hadde då mycke olefvat och ogjort, Som härefter visas, Men Sedermera grep Sjukdommen äfven alla i huset, (förutom en Syster Britta näst mig i ålder, hon hadde varit Sjuklig Sedan i Sett andra år, hon hadde ej kännning af den Samma, äfvenså min gamla farfader Som Låg Jämt i Sängen genom ålderdomssvaghet, Men tre af mina Systrar dödde Så att de alla fick legga i en och Samma graf, en 14 år, en 5 år och en 3 år, Jämte en flicka ifrån en gran Styga, Och min lelle broder kämpade med döden då vi forslade flickorna till grafven, Och då vi återkom var han redan död, vid 1/2 års ålder, Men dem andre kryade Sig Sa småningum till, Och sa blef hushollet förminskat med 4 Personer,

Och under Sjukdommens härjande kom min Mormoder äfven hem, för att hjälpa min moder, Och blef även hon Sjuk och dog hemma, och hon var enka 70 år, Sedermera i Januari månad 1856 Dog min gamle farfader öfver 80 år,

Beväring på Axvall

Men som det står i guss ord, Jag växte till i visdom och åler för gud och alla Menniskor, Så kom Jag i besväringsåldern, och blef då den pålagan att Jag Skulle till Axvall i 2 år, Som mine föräldrar Ej behagade väl, Och var den 14 dagar om året, då var Jag fris och kry och hadde inga bekymmer, för Någonting, mat Skulle Kronan bestå, men dåck både ovan, och otillräkelig, men Jag hadde ett väl Proppat matskrin med mig hemmifrån, med varjehanda god mat, och ändå kom min fader till mig under mötestiden med åkstra förplägning,

Far dör

Och så kom jag åter hem, och gjorde härgårsrätten för torpet m, m, Och allt gick väl till, Men på hösten 1860, blef min fader Sjuklig och døde, då först började mina bekymmer, med både ett och annat,

Jag fick genast blifva husbonde och taga bestyr om allt Som rörde sig utomhus, ty Jag var då på 24 året, och min moder Skötte om huset invändigt, och det gick bra för oss i 21/2 år,

Bodelning

Sedan Skulle boet delas efter Lag emedan Jag hade 2 Systrar Omyndiga, och min moder bekom ena hälften, och Sedermera var vi 4 om andra hälften, Och fick var och en af oss. Något öfver 300 kronor var. Och hadde jag förut bekommit en revärs af min fader å 100 kronor.

Gäldenären rymmer

Som Stod med 6 % ränta, och den första Stöten Jag fick då Jag Skulle Sätta eget bo, blef det att när jag fodrade dem, Rymde gäldenären till amerka, och jag fik hugga i vädret efter dem, min fader årdna det Så, att Jag Skulle hafva dem, öfver hvad de andra Syskonen fick emedan Jag gjort härgårdsrätten i flera år, innan mina Systrar kunde uträtta Något, Och hade så ändå torpet På egen risk i 3 år,

Hustru från Norra Kedum

Och så gifte Jag mig och fick min hustru Johanna Svensdoter från Stora Aggetorp i Norra Kedum, och fick med häne Närma 200 kronor, Samt brölopp och en bra koo, Och brölopp hade vi om Nyår 1863, Och Lefde lyckligt och väl tillsammans Något öfver 31 år, men Någon vidare framgång i det ekonomiska kunde ej visa Sig, men hustru kunde Ej få flytta till mig På 2 månader efter bröloppet, emedan Sjukdom hindrade henne genom Sin Syster derstädes, men kon fick jag hämta hem med Snaraste, Och den var då närma kalfningstid, Och det gick lyckligt och väl, och fick en gran kvigkalv Som äfven Skulle bli till Pålägg, men cirka 14 dagar efter kalfningen, Låg kon död i Sin bås, utan ringaste Sträkning, och äfven ätit upp Sitt Nattfoder, men då var kalven i dansande tillstånd, men 8 dagar derefter Låg han död en morgon,

Äntligen tillsammans

Sedan var det Ledsamt for min onga hustru att flytta hem, men härran till Pris kärleken oss emellan fans ändå kvar, och vore vi då båda

ongga och Starka, Jag 28 år, och min hustru 10 månader äldre, Och Sedermera blef genom försynens Skickelse better tur och Lycka,

Vi får sex barn

Och blefvo vi Sedermera begåfvade med 6 barn,

* den förstfödde en gosse döfödd, På våren 1864, å Hästhagen, Kjellstorp,

* Son Johan Oskar född den 27 Juli 1868, å Samma Ställe Hästhagen, Och död den 4 Januari i Källängen Roo 1870, 3 år å 5 månader, detta kunde väl också Synas Som motgång, och gott att intet veta,

* Doter Mathilda Karolina född den 8 augusti 1869 i Källängen Roo, död den 19 augusti 1891, 22 år 11 dagar gammal,

* doter Sälma Maria född den 5 Oktober 1872, död den 1 juni 1887, 14 år 8 månader gammal,

* Doter Hanna Sofia född den 9 juli 1875, död den 1 juni 1893, 17 år 10 månader 21 dag gammal,

* Doter Hilma Natalia född den 17de apprell 1879,

Vi köper Källängen

Och köpte vi Källängen På Hösten 1866, med tillträde den 14 mars 1867, och min gamla moder, och syster Britta, flyttade hit Strags derefter, och alltid varit i vårt hem och bröd, och blef det till Sin död.

Jag med hustru och Son Oskar, flytta ej till källängen innan den 14 mars 1868, och under denna tid haft många Strider, och bekymmer, Som ej her kan anmerkas,

Men återigen den 29 Januari 1894, blef min kära hustru med Döden afgången efter en Lefnad å 57 år 1 månad 15 dagar gammal Som ändå af allt var det hårdaste Slaget, men härran har Styrt mig;

Nästan hannes Sista Ord, då hon Sog mig bedröfvad uttalade hon. du har din lella flicka hilma kvar, Och blir nog väl med eder, hvilket intills nu kan besannas, och den 14 mars 1895 aränderade vi bort gården.

Auktioner och konkurser

Och har Jag under denna tid hollit och egnat mig mest Med auktionsrörelse, Nu i 9 år, har Jag hollit minst 30 auktioner om året. Som gör 230 auktioner, och föröfrikt börgade Jag med auktionsrörelse vid 24 års ålder, emedan min fader derförut hollit 5, Som Jag då fick Skälf öfvertaga och ansvara, Och sedermera har väl inget år varit, fritt, i bland mindre, å i bland flere, under 1870 och 1880 talen var de både mest, och värst, att få Pängar, under de åren var jag med i minst 10 konkursser, och Lika många akorder, en del Ledsnade vid konkurser, och ville uppgöra i godo om det kunde låta Sig göra, jag var då ofta godman, Sysloman, och utredningsman i både Större och mindre bo, emedan jag hadde förtroende i bland folket, Jag både vann, och förlorade mycke, det värsta af alt kunde tyckas då Jag mot mången varit god, och gått i borgen, och

O tack och dålig lön

och Sedermera fick jag otack, besvär, och Prosässer, för min godhet, men kanhända att detta var mig mera till nytta än Skada, har allting gått mig väl, kunde Jag Lätt blefvit frestad till öfvermod, och högfärd, men allting hafver en ända, genom den högstes nåd och velja, rede jag mig, fast det mången gång Såg mörkt ut, och ifrån mitt 24 år till Jag blef enkman utgör 34 år, Säger Jag då Cerka 22 auktioner om året blir ändå antalet 748 auktioner, och sedan Jag blef änkmän minst 230 blir då hela antalet auktioner 978, men kan gott antalas till 1000, jag

har under tiden ej minne om alt, och vell ej röra vidare i Gamla böcker, och utom alt detta, var i flera år jag borgade ut, om vårarne, åt rika bönder, flere hundra tunor hafre och hade deregenom både vinst och förlust, Men har jag genom guss nåd ej Satt vidare eller Högre Exestäns deröfver, än att min hela dektan och traktan altid varit den, Om Jag bara kan göra var man rätt, Och hafver jag Sedermera Något i förtjenst Så må det vara taksamt, till den Som är all god gåfvas gifvare, ännu Något anmärkningsvärt,

Mor och svärfar dör

Min gamla kära moder, och Syster Britta, Som förut nämt är, flyttade med oss till Källängen, den Syster Britta dödde På Sommaren 1868, Och var då 31 år, men min moder lefde och verka, rask och kry till hon var Något Öfver 67 år, äfven kom min gamle Svärfader att flytta hem, til os, under en 7 år, och var någorlunda kry tills något öfver 80 år, då Döden bortkallade dem både på en och Samma dag, mor vid midagstiden, och Svärfadern På kvällen, och detta i mars månad 1876, efter en 8 dagar Sjukdom, och fick dem Legga båda i en å Samma graf, och dog efven en några dagar gammal Syster i mitt fördråghem då jag var något öfver 3 år, men mins det Som en dröm, då hon Låg vackert klädd i Sin Lella Likkista, Jorde det mig det första intryck hvad döden var. då folket Sade for mig att hon Sofver Sött, derpå minnes jag det, och har Jag alt Sedermera fatt Se, veta, och beskåda hvad döden är, ty Således under mina nu flydda dagar, har i mitt hem och hus, gått ur tiden ej mindre än 17 anhöriga, deraf min kära maka den Sista,

Bestulen

Och en hård Stöt fick Jag Sedan jag blef enkman, men dåck i Ekonomiskt förhollande, år 1894, den 4 december, var Jag i Staden Lidköping för uppbörd af auktioner, och afsändning af Hypoteksränta,

Som jag hadde endels med mig hemmifrån af eller från mina granar Emedan jag hade Stort förtroende, och endels bekoms i Staden, Sa Jag vet tydligt, att det var öfver 1500 kronor, i kuntanter utom gvitte Sen och några mindre revärser,

Som vore förvarade i min Plånbok och i byxfickan, der jag stod vid Handlare Axel malmbergs tulpet och inkom der, kl 1/210 f.m.d. och då jag meste hänne af en för långfingrad person, hvid kl, närma ett På dagen, hela Plånboken med hela dess inneholl,

Som ännu hvilar i dunkel och mörker hvem tjufven var, då var det ej Roligt heta Sven Olofsson, ty, alla Som Lemnat Pängar till mig för hypotek ränta, hadde kanske fäktat Längre för att få ihop dem, och Jag hadde förlorat dem, men Jag fick lite tid till andra dagen, och fick hjälp af gäda menniskor Så att Jag för det första kunde betala räntan 800 kro 45 öre Som ännu Står i min håg kvar,

Tappar inte modet

men allting hafver Sin gilla gång jag måste ej Låta modet falla, men hvem tillfaller äran och tack derför, annat än Härran Som har Styrkt mig i mine mödor och besvärigheter, ett var det Som ändå Gläde mig att min maka var död, ty hon hadde ej haft mod att motstått en Sådan förlust, men så Skeftar dagar och år, än med Sorg och än med glädje,

Trots motgången skuldfri

Jag mins ganska vel från min ongd, af Pastor Junger från Gillstad i Söne kyrka, hans ingångsord, Som lydde Så, var glad i den goda dagen, den onda tag också till godo, ty gud Skapade honom jamte den andra, Och detta äro sanna ord, bara menniskan aktar dem, ännu ett minne efter min hustrus Boupptickning Står anteknat öfver 5000 kronor Sätom osäkra fodringar, hvarå Sedermera bekommit en ringa del, men Sedan Jag blef änkmän har mycke förändrad ställning inträtt, jag har äfven under min tid här i Källängen dåck med andras hjälp, Odlat Största delen af Hjorden, bygt ånyo alla husen, förutom en del af Ladugården, Ny källare och dam, Brunnen fans före mig, alt har kostat pengar, och setter Jag nu Skuldfri och har egendomen grafvakionsfri, och kanske ändå lite öfver, med 300 kronors börgan, men detta är endast genom guss hjälp, Jag har endast varit Ett redskap i hans hand, må honom tillhöra äran härför,

z

Släktregistreringsprogram

Behövs alla dessa bra och dåliga program?

Funderingar av Per Liljeström

Släktregistreringsprogram - vad skall vi ha dem till?

Naturligtvis skall vi i första hand ha dem att registrera våra släktingar i antavlor eller stamtavlor. Kanske går vi t.o.m. utanför dessa och registrerar våra trasslingar. Dom som vi så många gånger har svårt att hålla ordning på.

Men vi har kanske andra syften med vår registrering. Vissa program har inbyggda funktioner för att göra byinventeringar, andra har presentationsmöjligheter för stora släkttavlor såsom Europas kungahus.

Detta gör att det finns utrymme för 'hempulare' att skapa sitt eget registerprogram. Snart finner dom dock att det är betydligt svårare än att hoppa tresteg över en älv.

De tre program som jag känner bäst är Disgen, Holger och Min Släkt. Inget av dem dock i den senaste versionen. De är alla lättarbetade - t.o.m. Disgen har blivit ganska lätt att jobba med.

Tycke och smak

Det är ofta tycke och smak som avgör vilket program man väljer. Att jag valt Disgen betyder inte att jag spolat de andra. Holger har (hade?) dock en nackdel i att man delat på församling och ort. Det hade jag väl kunnat överse med om inmatningsfälten varit så stora att man kunnat välja det ena för all inmatning. Jag vill nämligen mata in uppgifterna på följande sätt:

Land	Län	Församling	By	Gård	Torp
S	(M)	Långaröds	Skäpperöd	Skäpperöd 5-6	Soldattorp

Dessa uppgifter får inte plats i något av Holgers inmatningsfält.

Bra funktion

Min Släkt har en alldeles utomordentlig funktion. Man kan på första skärmsidan få upp alla inmatade personer och kan där lätt se om man varit konsekvent. T.ex. ser man direkt om tilltalsnamn är skrivet i versaler om man vill det. Har alla efternamn fetstil? Det ser man också. Sen kan man gå tillbaks till det program man använder som standard.

Många äro kallade, men få äro utvalda

Utöver dessa tre program har jag kamrater som använder det danska Win-Family, och de tycker det är bra. Mormonerna lär också ha ett bra program.

Nu kommer jag till frågan i rubriken. Behövs alla dessa bra och dåliga program? Svaret på den är naturligtvis **Nej!**

I den fria konkurrensens tidevarv får naturligtvis var och en som känner sig manad sätta igång programmeringskvaren. Jag har under det senaste halvåret provat fyra program varav ett var sådär men icke i klass med de tre först nämnda. Ett var helt kass. Trots hjälp kunde jag inte ändra en felaktig inmatning - jag hade satt far som far och mor som far.

Ett annat var betydligt trevligare, men jag kunde inte köra ut antavlor eller stamtavlor. Vissa funktioner var dock fiffigare än i andra program.

Vad kostar dessa program? Det billigaste kostar 299 kronor och det dyraste 1.500 kronor. Det som jag bedömde som helt kass kostar ca 1200 kronor.

Vad skall man med sådana program till?

För släktforskare är de värdelösa!

Skånelands flagga

Från Skandinavisk Vapenrulla har vi fått en intressant informationsbroschyr om Skånelands Flagga, SVR 43 1/92

Vi citerar:

Flaggan härleder sitt ursprung till den symbol, som fördes av den nordiska kyrkan, för vilken ärkebiskopen i Lund var primas. Landestiftet, som omfattade Skåne, Halland, Blekinge och Bornholm, var identiskt med det Skåneland inom vilket den skånska lagen gällde. Landestiftet var också ärkebiskopens område.

Den kyrkliga flaggan, som var röd med gult kors, fick sin världsliga motsvarighet i Erik av Pommerns unionsbanér, som antogs 1430. Detta var gult med rött kors, d.v.s. med spegelvänd färgsättning jämfört med den nordiska kyrkans. Historiskt sett kan vi förknippa det nordiska med färgerna rött och gult.

I modern tid, på 1870-talet, nylanserades Skånelandsflaggan som en modern hembygdsflagga i Lund. Den har sedan dess varit i bruk och används idag inom sport, kultur, näringsliv, reklam m.m.

Skånelands flagga vilar på historisk grund och knyter an till Skånelands historiska situation. Utgångspunkten för utformning och måttställning har varit mått, som gällde för den gamla danska flaggan under den tid då Skåneland var knutet till danska riket. Dannebrogen har sedan dess genomgått flera måttförändringar. Skånelandsflaggan liksom "pantern" registreras som områdets kultur- och hembygdssymboler av Stiftelsen Skånsk Framtid.

Måtten på Skånelands flagga:

I rött fält ett gult kors, i en duk med formaten 3-1-3 på höjden och 3-1-4,5 på längden.

Tänk så fel man kan ha. Jag trodde att denna flagga var ett senare tiders påfund och att den dessutom enbart symboliserade Skåne. Information är bra!

PLm

Vårmetet

Referat av Charlotte Börjesson och Per Liljeström

Ted Rosvall

Till föreningens vårmöte hade vi inbjudit förbundsordförande Ted Rosvall att informera om förbundet och dess framtid men också hur det går med stadgeförslaget. Ted inledde med informationen om förbundet och vi fick reda på en hel del intressant som kommer att presenteras i Angeläget. Efter kaffet informerade Ted om stadgeförslaget och besvarade deltagarnas frågor.

Stöd till arrangemang

-Förbundet kommer att stödja lokala och regionala arrangemang, som vänder sig till olika grupper. Ansökan med ekonomisk beräkning för kostnader och inkomster sändes till förbundet. Förbundet subventionerar med 50 % eller högst 3.000 kronor. Detta träder i kraft 1 juli. Ansökan skall vara förbundet tillhanda en månad innan första offentliggörandet. När arrangemanget är klart skall redovisning sändas till förbundet.

-Projekt enligt ovan kan t.ex. stödja ett arbete för utgivning av skrift eller CD.

Davenport i Iowa

-I USA finns fler svenskättlingar än i Sverige och där finns en oerhörd potential. Förbundet har en amerikansk systerorganisation, *The federation of Genealogical Societies (FGS)*. Till denna är 2.000 föreningar anslutna och årets stämma skall hållas i Davenport, Iowa den 12 - 15 september. Förbundet och andra svenska släktforskarsammanslutningar ställer upp med all modern teknik. Den senaste versionen av dödboken kommer t.ex. att

visas.

Ella Heckschers arkiv

-Förbundet stödjer ett datoriseringsarbete som Bertil Grundström startat för att lägga in Ella Heckschers arkiv på Disgen. Arbetet skall presenteras på CD-skiva.

Landsarkiven

-Ni här i Göteborg är gynnade av att ha ett landsarkiv som ställer upp för forskarna med bl.a. generösa öppettider. Raka motsatsen är det i Vadstena där man t.ex. stänger klockan 15.00. Förbundet för hela tiden diskussioner med landsarkiven om öppettider m.m.

Svar

-Ett annat problem är lån av mikrokort från Svar i Ramsele. Lån per volym kostar 20:- kronor. Sen kan kommunbiblioteken ta allt ifrån 0:- till 25:- kronor per volym. Detta är en olycklig utveckling. Dessutom är det för närvarande stora väntetider på mikrokort från Svar.

Svar startade som ett arbetsmarknadsprojekt, men nu är det högkonjunktur och då får man inte samma hjälp.

De goda krafterna

-Men vi i förbundet vill naturligtvis inte bara gnälla - vi tänker nu försöka lyfta fram de goda krafterna. Från och med i år skall förbundet med hjälp av sina medlemsorganisationer kora årets arkiv och årets bibliotek. Så nu gäller det att alla föreningar mobiliserar sina medlemmar för att få fram så många goda argument som möjligt för ett visst arkiv och ett visst bibliotek. Innan 1 juni vill vi ha era förslag.

-De första pristagarna kommer att avslöjas under stämman i Borås och prisen kommer att delas ut vid Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg i höst. Vardera priset är på 10.000 kronor.

-När det gällde stadgeförslaget beslöt man vid konferensen i Leksand att inte ta upp frågan i Borås. I stället skall den beredas på nytt. Det nya förslaget kommer att presenteras så snart som möjligt. Dock tidi-

Ett tack ifrån Norge

Personer med svenska anor finns det många i södra Norge. På sista tiden har det därifrån också kommit en hel del beställningar av Släktdatas CD-skiva. Nedan citerade brev glädde mig, Allan Palmgren, givetvis. Jag ber om ursäkt för ev. fel i tolkning och utskrift.

13/5/2001

Hei, Allan!

Takk for den tilsendte CD med filer. Beklager at betalingen ikke kom med en gang, men det tok noe tid før jeg fikk tak i svenske sedler.

Samlingen av filer er et fint tiltak, som dere har all grunn til å være stolte av. Jeg er heldig, som har slekt i dette området!

Jeg ønsker dere lykke til fremover, og håper at fremtidige filer/oppdateringer blir gjort tilgjengelig på samme måte!

Vänlig hilsen
Harald Folvik
Skärer, Norge

Hennings ruta

-Vad vill samen ha till natten?
-Han vill väl ha ett lapptäcke!

Dalslänningar i föreningen Släktdata?

Ny bok om Dalsland på gång.
Kontakta Per Liljeström,
tel 0302-13191

Brott och straff i Göteborg 1621 - 1900

Bokanmälan av Per Liljeström

Åter har Sören Skarback skrivit en bok om Göteborgs historia. Han har forskat i en mängd olika arkiv för att få fram en god (!) bild av brotten i stadens historia och hur de beivrats. Det är i långa stycken en mycket grym historia, men den rymmer också en hel del humor.

Göteborg blir till

Den 4 juni 1621 undertecknade Gustav II Adolf, i Jönköping, hamnstaden Götheborgs privilegier. Med hjälp av holländska ingenjörer skred arbetet med staden framåt. Det hade börjat redan 1619 då G II A uttalade de berömda orden "Där ska staden ligga!"

Sankmarkerna behövde dräneras, kanaler anläggas, vallar byggas samt bommar och portar inrättas. Det sista för att staden skulle kunna hållas stängd under natten. Då fick ingen lämna eller komma in i staden.

Hur styrdes staden?

Göteborg skulle styras av magistraten, som bestod av tre presidenter och nio rådmän. Dessutom hade kungen sin ständige representant - burggreven - i staden. Den förste burggreven blev holländaren Jacob van Dijk.

Militärer i staden

Inom vallgraven placerades ett regemente. Även om soldaterna skulle hålla ordning och dessutom skulle utföra en mängd andra sysslor var de inte populära bland stadens övriga innevånare.

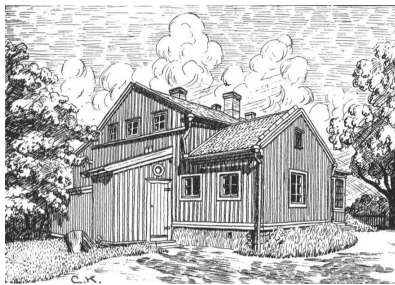
Många slags brott

Skarback har berättat om ett femtiotal brott eller rättsfall. De är mycket belysande för hur rättsväsendet fungerade - eller inte fungerade - på den tiden.

rade på den tiden.

I boken får vi stifta bekantskap med bl.a. otrohet och trolldom, enkelt hor och dubbelt hor, vrakplundring och harem i Ytterby, insmugglade invandrare (glasbruksarbetare från Böhmen), en mörkhyad slavinnas i Majorna, styckmörderskan i Haga, Skamlösa Sara och mycket annat.

Jag skall dock begränsa mig till några få av alla intressanta kapitler.

Landeriet Lyckan låg på Bödelslyckans marker

Bödlar, nattmän och avrättningsplatser

Fram till 1702 hade militären avrättningsplats vid Älvsborgs Kungsladugård. Samma år togs en ny avrättningsplats i bruk. Denna skulle användas för såväl civila som militära delinkventer. Denna nya galgbacke låg ungefär där Carlanderska Sjukhuset ligger idag.

Bödeln bodde under lång tid på den s.k. Bödelslyckan, och om denna vittnar Lyckans väg bakom Konserthuset. Bödelsgesällen kallades rackare.

Nattman och bödel tillhörde samma klass av ord som djävulen och fan. Än lever bödeln kvar i svordomen "för bövelen".

Lunnaskökan

Lunnaskökan bodde på Lunnatorpet (ungefär vid Lilla Danska Vägen). Det uppgavs att hederliga karlar hade besökt Lunnaskökan i syfte att föra henne närmare Gud.

Istället hade hon lyft på sina kjolar och lett karlarna raka vägen till Satan.

Styrsöprästen Smitt

När Hans Paul Smitt kom till Styrsö som kyrkoherde hade öborna stora förhoppningar på denne man. Hans företrädare hade avsatts. Men det första Smitt tog itu med var kvinnornas fula ordbruk. Detta var flera år efter de värsta häxprocesserna, men den äldre generationen hade kvar sin vidskepliga tro.

Tidigt på våren 1719 tycks kyrkoherden ha tagit sitt liv. Men ryktet gick att kyrkoherdehustrun Christina mördat sin man. Hon blev dock frikänd.

När det senare ryktades alltför ihärdigt att Christina Smitt var "prästhora" fann domkapitlet att det var bäst att få bort henne från skärgårdsförsamlingen, och den 26 augusti 1723 lämnade hon Styrsö för gott.

Livet på spel

Att rubriken döljer något så ohyggligt som slumpvisa dödsdomar kände jag inte till och kunde inte heller ana.

Den 15 juli 1621 godkände G II A nya krigsrättsförfordningar. Där står i artikel 74 att vid omfattande smitningar från krigstjänstgöring skall var tionde tas ut genom lottning för att hängas.

I civila domstolar förefaller det inte som om tärningskast brukats förrän på 1700-talet.

Fruntimret Botil Arvidsdotter och hennes make lyckades i bråk med sin gårdbo Udde Andersson slå honom så illa att han dog. Rätten kunde inte avgöra vem som utdelat det dödande slaget. Botil förlorade på tärningskast och miste huvudet.

Torparen Jacobsson var den siste som avrättades efter tärningspel. Det var 10 januari 1776. Spelet om dödsdomar fortsatte, men de

som förlorade benådades av kungen. Metoden att döma folk att mista livet efter tärningspel togs bort 1803.

Gudsförnekaren och Gårda-Nils

Det finns två berättelser i denna bok, som gjorde mig upprörd. Det är dels historien om gudsförnekaren Gustaf Ölander från Ölmstads socken och den förståndshandikappade Gårda-Nils.

Kyrkoherde Nils Ölander skickade sin son Gustaf till Lund för att studera till präst. Efter fem år förklarade Gustaf att *"bibeln var ett storartat litterärt verk - men att andligheten och vissa beskrivna mirakel bara var mänsklig vidskepelse"*.

Gustaf fängslades och borde dömts till döden, men att avrätta en person som studerat i Lund skulle se illa ut. Han dömdes till tortyr och landsförvisning.

När Gustaf Ölander skickades ut ur landet reste han till Holland, och där bytte han namn vid ankomsten till Amsterdam. Från och med nu kallade han sig Reselius (den resande). Han etablerade sig som handelsman, gifte sig med en flamländska och fick åtta barn. Fem av dem dog vid spädd ålder.

Gustaf Reselius brevväxlar med fadern, som officiellt tog avstånd från sonen vid domen. Ingen i Sverige misstänker att Reselius är den landsförvisade Gustaf Ölander.

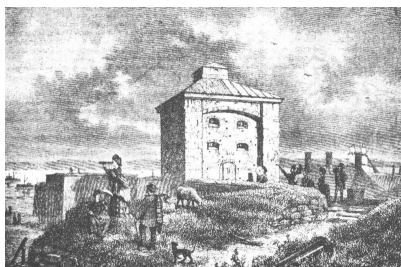
Efter tjugo år i utlandet längtar Gustaf hem till sin sjuka far och beslutar att åka. Han vågar inte ta raka vägen hem utan reser via Christiania och vandrar genom Dalsland. Där rånas han på hela reskassan. Han kommer i lag med en skrupelfri individ, som stjälar pengar och kläder. Gustaf noterar allt noggrant i en bok för att senare kunna betala tillbaka. Han är ju rik.

På ett värdshus nära Redväg kontrolleras han av kronfogden Torin. Då Gustaf inte kan visa ett giltigt pass förs han till arresten. Torin vill få Gustaf att erkänna en stöld som inte står noterad i boken och utsätter Gustaf för tortyr.

Cellen har vid golvet en glugg ut till det fria. Här låses Reselius fast vid metallstöd och händerna placeras i gluggen. Det råder frost, och Torin menar att Reselius skall förfrysas händerna. Gustaf erkänner

inte utan transporteras febersjuk till Nya Älvsborgs Fästning. Tre fingrar amputeras.

Senare förs han till Åhs Häradsrätt. För att behålla livet behövde han bara lägga handen på Bibeln och lova att bli kristen. Men han rättar prästens citat ur Bibeln och vägrar att köpa sig fri.

Nya Älvsborgs Fästning - 1800-talet

Ännu en gång förs Gustaf Reselius till Nya Älvsborgs Fästning, där han skall genomgå *"wärre arrest"*, d.v.s. ännu svårare tortyr.

Den 25 september 1755 står han inför Gäsene Häradsrätt och vägrar fortfarande att prisa Gud. Han döms till döden och hängs.

Fadern på prästgården i Ölmstad sydost om Gränna dör samma år, 78 år gammal. Modern, som i förnamn hetat Ulrica Lovisa och var av släkten Bergenadler, var sedan länge död.

Inga svenska dokument tyder på att Reselius änka och barn i Holland fick reda på hur det gått för Gustaf. Men ankans ekonomi var ju god, och barnen i det närmaste vuxna.

*

Tragiskt var också den reumatiskt söndervärkta Gustafvas och hennes efterblivne son Nils öde. De bodde i en koja på mark som ägdes av apotekare Loberg. Gårda-Nisse klarade av att försörja sig och sin mor. Han skötte henne också väl, och de behövde aldrig söka hjälp.

Nisse snidade spatserkäppar, och det gjorde han så väl att stadens välburgna män beställde sina käppar hos honom. Han fick bra betalt; för en käpp som han hållit på med i fem dagar fick han vad en fabriksarbetare tjänade på fem veckor. Detta väckte naturligtvis ont blod bland arbetarna i den spirande fackföreningsrörelsen. De lurade på ett mycket fult sätt Gårda-Nisse att kasta sten i en ruta och skrika slagord.

Ingen anmälan gjordes, men

Nisse hade tagits av polisen och skulle dömas. P.g.a. sitt handikapp slapp han att ställas inför domstol som förbrytare, men straffet blev ännu värre. De sociala myndigheterna dömde honom till en båtresa med enkel biljett till Amerika. Med tvång fördes han ombord och har därefter inte hörts av. Modern togs in på Bracka, d.v.s. fattigvårdsinrättningen Gibraltar i Landala. Där dog hon när den första snön föll samma år.

Den mörka slavinnan

Trots att mycket är förnedrande mot den mörkhyade kvinna som snickaren Johan Jansson haft med sig hem från S:t Barthelemy, vår svenska koloni i Västindien, saknas inte skrattretande poänger.

Det var Johans syster Anna Jansdotter, som anmälde Johan för att leva i äktenskapliga förhållanden trots han inte var gift med denna svarta kvinna. Skälet var att Anna trodde att hon skulle gå miste om arvet (stugan) efter fadern.

Prosten Magnus Roempke är ensam närvarande, när en barnmorska skall besiktiga Maria Wiver i naket tillstånd. Här förekommer både könsbesiktning, mätning av skrevhöjden och provtagning av könshår.

Skamlösa Sara

Detta är en sol- och vårhistoria i bästa stil.

Sara gifter sig, men behåller älskaren, som hon mjölkar på pengar. Dessa ger hon till äkta mannen, som tror att de är från Saras arv.

Så småningom spricker bubblan, Sara sticker och äkta mannen betalar igen älskarens skuld. Han hade förskingrat pengarna från sin arbetsgivare August Leffler & Co.

Brott och straff i Göteborg

- är en mycket intressant och trevlig bok, som bör läsas av alla som intresserade av Göteborgs historia men även svensk rättshistoria. F.ö. kan vem som helst läsa boken med stor behållning.

i

Fakta

Sören Skarback:
Brott och straff i Göteborg 1621 - 1900
Tre Böckers Förlags AB, Göteborg
ISBN 91 7029 420 8

Genealogiskt källmaterial i Estland

av

Fred Puss

Denna artikel har vi lånat från Anropet 4/2000.

Fred Puss är medlem i Estniska Genealogiska Föreningen. Han medverkade i november 1999 i ett av Storstockholms Genealogiska Förening på Riksarkivet anordnat seminarium om estnisk forskning.

Översättningen från estniska är gjord av Peeter Grünberg,
peeter.grunberg@hem.utfors.se

1600-talet

Kyrkböcker (födslar, vigslar, döda i kronologisk ordning) finns för ett fåtal socknar från början av 1600-talet, för något fler från slutet av århundradet. De förvaras på historiska arkivet i Tartu (*Ajalooarhiiv*).

Hakerevisioner (*vakuraamatud*) (register för skatteutmätning av gårdar, innehåller inga fler namn än gårdshuvudmannen) finns mest för södra Estland. Vissa har publicerats. De finns på historiska arkivet i Tartu (*Ajalooarhiiv*) och det lettiska historiska arkivet (*Läti Ajalooarhiiv*). Hakerevisionerna är huvudsakligen behjälpliga för forskning om gårdars historia.

1700-talet

Kyrkböcker (*kirikumeetrika*) började föras i de flesta socknar efter det stora nordiska kriget. Ibland finns det luckor på flera tiotals år i detta material på grund av att det blivit förstört eller att det saknades präst i församlingen. Detta förekommer också på 1800-talet.

Församlingarnas **församlingsböcker** (*personaalraamatud*) (församlingarnas medlemmar samlade miljevis, information om en person samlad på ett ställe) finns bara för ett mycket fåtal socknar.

Själarevisioner (*hingeloendus*) börjar föras i Estland år 1782 (fjärde allryska revisionen). På 1700-talet ägde också den femte revisionen rum, 1795. Själarevisioner genomfördes för att få ett underlag för beskattning som baseras på individ. Fjärde och femte revisionen är förda på för hand uppgjorda blanketter, i senare revisioner

tryckta.

Blanketterna innehåller följande kolumner på vänstra sidan i uppslaget: gårdens nummer, numret i föregående revision, namnet på mansperson, hans ålder vid föregående revision, bortfallen (död eller avflyttad samt årtal), ålder vid närvarande revision. På den högra sidan finns på samma sätt kolumner för kvinnopersoner: gårdens nummer, kvinnopersonens namn och ålder. Man och hustru förs på samma höjd i uppslaget, efter dem kommer barnen, deras familjer, gårdshuvudmannens föräldrar, drängar och pigor.

Före den åttonde revisionen hade inte bönderna efternamn utan fördes med angivande av gårdsnamnet (till exempel Matsi Jüri, eller Otsa Jaagu Mart, där Jaak är Marts far).

Inom ett gods fördes gårdarna per by, allra först personerna på godset. De adliga, rikets anställda, utlänningar, militärer och andra som inte utgjorde underlag för beskattningen finns inte med i revisionen. I Livland (ungefär nuvarande Lettland) registrerade man de adliga.

Prästerskapet, som inte heller utgjorde underlag för beskattning, fördes dock in för folkräkningens skull. Personers ålder som anges, kan ibland vara upp till fem år fel. Själarevisionerna finns på historiska arkivet i Tartu (*Ajalooarhiiv*) (fond 1764 och 1765).

Hakerevisioner (*vakuraamatud*) har förts till år 1774.

1800-talet

Under 1800-talet skedde följande själarevisioner (*hingeloen-*

dused): 1811 (sjätte), 1815-16 (sjunde), 1826, 1833-34 (åttonde), 1850 (nionde), 1857-1858 (tionde). Den sjätte revisionen innehåller bara manspersoner.

Materialet från 1826 års revision finns bevarat för Livland och de estniska guvernementen Harjumaa och Läänemaa. År 1826 i Livland och 1835 i Estland sammanställdes av godsförvaltningarna, baserat på revisionerna och i samklang med dessa, namnlister med angivande av efternamn. Uppbyggnaden är som för revisionerna, men personernas ålder saknas.

Kyrkoböcker (*kirikumeetrikad*) finns från år 1834 på tyskspråkiga förtryckta blanketter, från 1890-talet på ryskspråkiga. På historiska arkivet finns estniska församlingars till 1891, livländska till 1907. Kan nyttjas som mikrofilm på historiska arkivet.

Församlingsböckerna (*personaalraamatud*) finns från 1834. Man började föra nya böcker vart femtonde till tjugonde år. De är förda godsvis, med familjerna i bokstavsordning. Efter de sista församlingsböckerna (cirka 1885-1926) har det framställts efternamnsregister. Församlingsböckerna förvaras på inrikesdepartementets folkbokföringsarkiv (*Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonnas*) (öppnas för forskare hösten 2000). Mikrofilmer för cirka femton socknar finns på historiska arkivet och mikrofilmer för 57 socknar finns hos Estniska Genealogiska Föreningen.

Namnlister på kommuninvånarna (*vallaliikmete nimekiri*) finns, med vissa avbrott, från 1860-talet. Personerna är grupperade fa-

miljevis, på vissa ställen i den ordningsföljd som använts i själarevisionerna, på andra ställen i bokstavsordning. De finns till år 1917 på historiska arkivet.

1900-talet

Till år 1926 är de huvudsakliga handlingarna församlingarnas kyrkböcker och församlingsböcker. Dessa finns på inrikesdepartementets folkbokföringsarkiv (*Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonnas*).

I de lokala kyrkorna finns ofta också kyrkböcker och församlingsböcker förda för församlingens medlemmar, på vissa ställen till dags datum. Efter 1926 är de inte heltäckande, de innehåller inte världsliga folkbokföringsuppgifter.

De år 1926 startade **familjebladen** (*perekonnakirju*) finns förvarade på respektive läns folkbokförings-

ringsenhet, vilka för det mesta är öppna för släktforskare. På ett blad finns samtliga uppgifter om en person, inkluderande uppgifter om föräldrar och barn samt make/maka (före 1926 även vissa händelser). De är organiserade efter 1939 års förvaltningsindelning. För varje socken/stad finns det ett register, där varje person hänvisas till motsvarande familjeblad. Familjebladen fördes på vissa ställen till 1949, efter 1940 är dock inte uppgifterna fullständiga.

Fram till år 1940 kan **även förteckningar över bosatta i socknar och städer, röstlängder, skattelängder och dylikt** vara användbara. De finns i de lokala förvaltningarnas fonder i historiska arkivet (till 1917) och på estniska riksarkivet (1917-1944). Harjumaas material finns också i Tallinns stadsarkiv.

För tiden efter 1940 är den hu-

vudsakliga källan de olika **länens folkbokföringsenheters arkiv** (*maa-konna perekonnaseisuamet arhiiv*), men där måste uppgifter för en viss person sökas bland alla i länet födda, gifta och döda. Uppgifter om avflyttning från länet saknas.

Det har också publicerats stora samlingsverk som innehåller information om individer, av vilka flera även är tillgängliga på internet (länkar till dessa finns på EGeS nätplats). Dessa verk finns i huvudsak för två områden - saknade och döda i det andra världskriget och - personer som utsatts för repressalier av ockupationsmakten under 1940-talet (dödsdömda, strafflägerfångar, deporterade etc.). Mikrofilmer av ett kartotek över dem som lämnat Estland under kriget finns på estniska riksarkivet (omfattar cirka 2/3 av flyktningarna).

¿

Den positiva jantelagen

Ur en av mina föreningstidningar hämtar jag följande räkna av tacksvärda ord med den sammanfattande rubriken Den positiva Jantelagen. Ursprungligen kom den från den danska systerorganisationen och hette då Den positive Jantelov.

1. Du skall veta att vi alla **räknar med dig**.
2. Du må inse, att många människors val i din omgivning **beror på dig**.
3. Du skall veta, att vi andra också behöver få del av **dina goda egenskaper**.
4. Du må förstå, att det just är **din personliga förmåga**, som vi värdesätter.
5. Du skall veta, att **vi ibland känner oss betydelselösa och ensamma**.
6. Du må inse, att du hör samman **med oss i vår gemenskap**.
7. Du skall veta, att vår strävan är att göra **vårt bästa för dig**.
8. Du må förstå, att ditt eget liv och vår förenings fortbestånd påverkas mycket av **just din insats**.
9. **Vi - du och jag - kan lösa problem tillsammans.**

(Jantelagen skrevs av den dansk-norske författaren Aksel Sandemose.)

PLm

Släktforskar dagar i USA

Sveriges Släktforskarförbund ska tillsammans med några släktforskarföreningar här i Sverige besöka USA i september. Släktdata har beslutat att delta och Charlotte Börjesson är med som vår representant. Det är förbundets systerförening *The Federation of Genealogical Societies (FGS)* som ska ha möte i Davenport, Iowa, motsvarande Riksstämman och Släktforskar-dagar.

Första deltagandet blir i Davenport, Iowa den 13-15 september. "Svensk-montern" som ska visas är bl. a datoriserad. Flera datorer kommer att ha svenska register och databaser. Släktdatas register kommer naturligtvis att vara med. Direktkontakt kommer att finnas via e-mail och fax med bl. a några av de svenska arkiven. Besökarna kommer att få bra inblick i vilka resurser som finns att tillgå när det gäller släktforskning.

Andra deltagandet är i Rockford, Illinois den 16:e. *Swedish Historical Societies* har möte och Ted Rosvall gästtalar. "Svensk-montern" är då på plats igen.

Kom gärna på nästa medlemsmöte och hör när Charlotte berättar med bilder från resan. Se sidan 20.

Nya register i Släktdatas arkiv

Sedan Nr 1/2001 av tidningen trycktes har de nedan förtecknade registren blivit klara. Antalet poster i våra register är nu över 744.000. Och fler välkomna register behandlas nu.

Församling	Län	Bok	Period	Antal tot.	Antal nya	Registrerat av	Filnamn	SCB- kod	Anm
Baltak	R	Vigda	1860-1920	283	283	Håkan Andersson	BALTK-V2	168505	
Bunge	I	Vigda	1860-1920	200	200	Håkan Andersson	BUNGE-V1	098005	
Dragsmark	O	Födda	1685-1930	2.462	6	M Pehrson+L-G Mattsson	DRAGS-F2	148506	1)
Fridene	R	Döda	1727-1920	1.742	1.742	Martin Pehrson	FRIDE-D1	168407	
Fridene	R	Födda	1727-1920	2.900	2.900	Martin Pehrson	FRIDE-F1	168407	
Fridene	R	Vigda	1727-1920	391	391	Martin Pehrson	FRIDE-V1	168407	
Fröjel	I	Döda	1681-1920	1.833	573	O Överby, H Andersson	FROJL-D2	098062	2)
Fröjel	I	Vigda	1681-1920	745	229	O Överby, H Andersson	FROJL-V2	098062	3)
Färgelanda	P	Födda	1688-1860	9.440	9.440	Martin Pehrson	FARGL-F1	150701	
Färgelanda	P	Vigda	1693-1860	2.486	2.486	Martin Pehrson	FARGL-V1	150701	
Gamlestaden Gbg	O	Döda	1883-1909	3.513	3.513	Aston Hermansson	GASTA-D1	148033	
Gamlestaden Gbg	O	Vigda	1883-1927	4.409	783	Aston Hermansson	GASTA-V3	148033	4)
Hunnebostrand	O	Födda	1909-1930	1.320	47	H Anderss.+L-G Mattss.	HUNEB-F3	142705	5)
Kungshamn	O	Födda	1921-1930	468	37	Lars-Göran Mattsson	KUHAM-F2	142701	6)
Myckleby	O	Födda	1688-1807	3.447	3.447	R Arvidss. P-Å Olsson	MYCKL-F1	142105	
Skee	O	Vigda	1693-1920	6.634	536	Håkan Andersson	SKEE-V6	148602	7)
Skredsvik	O	Döda	1689-1920	8.102	2.132	M+R Pehrson+H Anderss.	SKRVK-D1	148509	8)
Skredsvik	O	Vigda	1689-1920	2.642	660	M Pehrson+H Andersson	SKRVK-V1	148509	9)
Smögen	O	Födda	1924-1930	192	28	Lars-Göran Mattsson	SMOEN-F2	142704	10)
Tanum	O	Döda	1719-1766	3.737	3.737	Wilh. Ångemark	TANUM-D2	143572	
Tolfta	C	Döda	1895-1930	890	890	Åsa Tegelberg	TOLFT-D1	036001	
Tolfta	C	Födda	1895-1930	1.444	1.444	Åsa Tegelberg	TOLFT-F1	036001	
Tolfta	C	Vigda	1895-1930	369	369	Åsa Tegelberg	TOLFT-V1	036001	
Torp	P	Födda	1860-1929	2.319	1.577	Lars-Göran Mattsson	TORPP-F2	150703	11)
Visby Lsf	I	Vigda	1829-1920	100	100	Håkan Andersson	VISBL-V1	098001	
Vänersnäs	P	Döda	1809-1820	218	218	Kerstin Johansson	VANEN-D2	158007	
Vänersnäs	P	Födda	1898-1920	520	520	Kerstin Johansson	VANEN-F1	158007	
Vänersnäs	P	Vigda	1816-1850	286	286	Kerstin Johansson	VANEN-V2	158007	
=====	===	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====	===
Summa:				63.092	38.574				

1) Inkl. tidigare distr.	DRAGS-F1	5) Inkl. tidigare distr.	HUNEB-F2	9) Inkl. tidigare distr.	SKRVK-V
2) -"-	FROJL-D1	6) -"-	KUHAM-F1	10) -"-	SMOEN-F1
3) -"-	FROJL-V1	7) -"-	SKEE-V2+V5	11) -"-	TORPP-F1
4) -"-	GASTA-V2	8) -"-	SKRVK-D		

Släktdatas register kan man få på tre sätt:

INTERNET

Man kan söka i och ladda ner registren från vår hemsida:

<http://www.slaktdata.org>

DISKETT eller CD-SKIVA

Register på diskett kostar à 5;- kr/st + port.

Register plus registerprogrammet QA (inkl. en liten manual) på en CD-skiva kostar 65;- inkl. porto.

Vänd dig till;

Allan Palmgren, Kringalles väg 24C, 443 34 Lerum, tel 0302-12089,

E-post adress: allan.palmgren@mailbox.swipnet.se

OBS!

Det finns **fel** i nästan alla register. Se därför själv efter vad som står i boken eller på mikrokortet!

Ett register är endast en förteckning över punkter i boken, avsedd att underlätta vidare sökning.

AIP

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning
återsändes försändelsen med
den nya adressen angiven.

Välkommen till Föreningen Släktdatas

Årsmöte

Lördagen den 13 oktober kl 11.00

På IOGT-NTOs Nordengården, Stockholmsgatan 16, Göteborg

Program

**Charlotte Börjesson visar bilder och berättar från resan till
Davenport, Iowa och Rockford, Illinois i USA**

På sidan 18 finns information om resan

•

Referat från Riksstämman och Släktforskardagar i Borås

**Välkommen till ett trevligt möte med servering
som föreningen bjuder på**

Släktdata

önskar er alla en skön och härlig sommar

**Föreningen Släktdatas medlemmar hälsas välkomna till
GöteborgsRegionens Släktforskares medlemsmöten:**

Måndag 10 september **Örgryte gamla kyrkogård** visas av Arkivarie Bengt O T Sjögren **kl 15.00**
Samling vid kyrkan. Ingen avgift eller anmälan .

Lördag 22 september Bussutfärd till bl. a **Emigrantinstitutet i Växjö**. Avfärd från Exercishuset
kl 08.00 med beräknad hemkomst kl 19.00. Anmälan senast den 14 sept.
Mer info om resan, kostnaden och anmälan, kontakta Stina Börjesson på
telefon 031-25 75 55 eller Karin Holger på telefon 031-40 85 20